

Spørgetema om flag

1. Hvornår opstod brugen af nationalflag, altså et flag, der officielt repræsenterer et land?

Brugen af flag, faner og bannere som kendetegn og symbol er meget gammel. Nærmest alle de menneskelige civilisationer, vi kender til, har anvendt symboler som repræsentation af deres egne grupper. Der er fundet metal-tegn fra det nuværende Iran, som med sine 5000 år menes at være det ældste, eksisterende 'flag'. Afbildninger af forløbere for flag, såkaldte *vexilloider* – symbolske objekter båret i procession – optræder på arkæologiske fund, der kan dateres så langt tilbage som omkring år 3200 f.v.t., fx den egyptiske Narmer palette. Sådanne vexillioder har repræsenteret ikke nødvendigvis et land, men snarere en hersker.

Nationalflag som repræsentativt symbol hænger sammen med – men er jo langt ældre end – fremkomsten af nationalstater. Dette er en kompleks historisk proces, som for Europas vedkommende for alvor tog fart omkring midten af 1800-tallet. Samtidig må vi sige, at mange af de europæiske nationer, anvender flag, som har været i anvendelse allerede før etableringen af den moderne nationalstat. Danmark er et fint eksempel. Det danske nationalflag, Dannebrog, har en lang historie som repræsentant for om ikke en nation, så dog for et kongerige. Dannebrog blev – før etableringen af Danmark som en demokratisk nation og stat med grundloven af 1849 – betragtet som majestædens (og flådens og hærens) symbol, og i et stort omfang brugt alene af disse institutioner. Brugen af Dannebrog var endog forbudt for landets 'almindelige' indbyggere mellem 1833 og 1854.

Andre stater, med en kortere historie som uafhængig nation, har ofte ganske bevidst og specifikt udviklet og designet deres nationalflag i nær forbindelse med deres uafhængighed. Se fx min gennemgang af det indiske flags symbolik nedenfor.

Brugen af nationalflag som officiel repræsentation af et land er således *ikke* opstået på samme tid overalt på kloden. Snarere skal nationalflaget ses i nær sammenhæng med den historiske og politiske udvikling henimod (uafhængig) nationalstat.

2. Hvad er formålet med landes brug af flag?

Lande/nationer bruger flag som a) simpel *identifikation* og som b) et *symbol*. Identifikationen tjener det formål at kunne kende forskel på aktører. Det kan fx i militære eller andre officielle sammenhænge være afgørende at kunne identificere deltagende nationers medlemmer. Enhver nation, som er anerkendt af FN, har i dag sit eget distinkte flag.

Flagets størrelse, dimensioner, farver, former og eventuelt udsmykning giver mening til flaget som identifikationsobjekt – fordi flaget netop er anderledes end andre nationers flag. Der findes således ikke to identiske nationsflag. Derved kan man altså kende forskel og identificere. Man kan sige, at netop identifikation er den *instrumentelle* eller *officielle* årsag til/formål med, at alle nationer anvender nationale flag.

Derudover kan nationers anvendelse af nationalflag have andre mere uklare formål. Disse formål findes kun meget sjældent formuleret på skrift, men må i stedet analyseres frem fx gennem studier af *anvendelsen* af flagene i bredere sammenhæng indenfor og udenfor den enkelte nation. Sådanne studier har vist, at nationale flag f.eks. kan udnyttes/anvendes af staterne selv til at signalere og appellere til borgerne i staten om nationalt sammenhold og opbakning til staten. I Danmark – og andre steder – markeres nationale festdage og lignende gennem flaghejsninger m.m. I andre sammenhænge ses det, at det nationale flag anvendes af (ideologiske, sociale, politiske og/eller religiøse) grupper til at advokere for bestemte ønsker til statens fremtidige udvikling og politik. Sådanne grupper kan være både understøttet eller modarbejdet af den stat, hvor flaget er det officielle symbol.

3. Kan et flag opfattes som et symbol for et land? For en bestemt kultur?

Som det fremgår af det ovenstående, er flaget – selv i sin helt simple betydning af identifikation – et *symbol*, dvs. et tegn, der står for noget andet end sig selv. Symboler kan betragtes som kulturelle tegn, som kommunikerer til og mellem mennesker. Symboler kræver fortolkninger for at kunne kommunikere.

Nationalflagenes visuelle udtryk antager meget forskellige former udover kloden. Flagenes udtryk kan dermed give mulighed for meget varierede – og endda modstridende – fortolkninger, af hvad flaget så egentlig betyder eller symboliserer. Flagenes specifikke elementer (fx farver, figurer, dimensioner) udgør elementer, der ofte kan fortolkes som en

repræsentation: De enkelte dele kan henviser til fx den specifikke nations territoriale geografi, eller særlige naturlige kendetegn. På lignende facon kan flagets visuelle udtryk, eller dele heraf, måske henviser til den specifikke nations historie eller til en herskende ideologi i det pågældende land.

Indiens nationalflag kan anvendes som eksempel på denne form for (officiel) symbolsk fortolkning. Dette flag, som blev erklæret den uafhængige indiske nations nationalflag d. 15. august 1947, er designet med tre lige store vandrette felter i forskellige farver: gul-orange, hvid og grøn. I midten af det hvide felt ses en blå, stiliseret hjul-figur.

Flaget er resultatet af en længere designproces, som involverede flere forkastede forslag. Opgaven var at designe et flag, som kunne repræsentere den indiske befolkning som et samlet hele. Flaget er derfor designet med henblik på at kunne fortolkes på ganske bestemte måder. Den gul-orange farve imiterer den farve, som krydderiet safran har. Farven kaldes også "India saffron". Med valget af denne kulør henvises til et specifikt krydderi, som produceres i Indien og indgår som væsentlig ingrediens i det indiske køkken. Altså en henvisning til både indisk natur og kultur. Safran-farven kan herudover tolkes som en henvisning til den hinduistiske religion, ligesom den grønne nederste del kan tolkes som en henvisning til islam. Derved er de to største religioner i Indien så at sige repræsenteret på nationens flag. Den indiske uafhængighedsbevægelse brugte selv netop denne farve i dens politiske kommunikation frem til uafhængigheden i 1947. Derved henviser denne farve også til (politiske aktører i) nationens historie.

På et helt andet niveau hævdes farven at henviser til menneskelige dyder/idealiser som mod og opofrelse – dyder, som flagdesignerne mente, netop var afgørende i den politiske kamp for uafhængighed af kolonimagten England og indisk selvstændighed. På samme måde kan den

grønne farve, udover at henviser til den muslimske religion, symbolisere (ønsker om) frugtbarhed og fremgang.

Figuren i midten af flaget er en gengivelse af den såkaldte Ashoka-chakra. Chakra er en figur anvendt i buddhistisk og hinduistisk religion og filosofi. Den hjulformede figur tolkes heri som en fremstilling af begrebet *dharma*, et omfattende og komplekst begreb, som i en hinduistisk sammenhæng kan beskrives som et begreb om grundlaget for den rette livsførelse og den rette verdensorden. Den hjulformede chakra-figur bruges i rigtig mange sammenhænge i buddhistiske og hinduistiske miljøer. Den konkrete chakra-figur på det indiske flag er en gengivelse af en figur, der fandtes på den såkaldte Ashoka-løve, en skulptur dateret til cirka år 250 f.v.t. Dermed henviser figuren på flaget til en meget gammel, indisk historie. På trods af den moderne indiske nations meget kortere levetid.

Denne lidt omstændelige historiske fremstilling for at vise, at nationale – og andre typer af – flag *altid* vil være omfattet af en betydelig grad af symbolik. En afdækning af de enkelte nationalflags specifikke symbolik kræver således en undersøgelse af hvert enkelt flag.

4. Findes der regler/normer for brug og omgang med flag og hvad bunder disse regler/normer i?

Det er forskelligt fra stat til stat, hvordan behandlingen af statens/nationens flag er (retsligt) reguleret. Det er også forskelligt fra land til land, hvordan den almene befolkning omgås flaget. Dermed er også antydnet, at der er meget stor forskel mellem nationerne på, hvordan normerne er for 'korrekt' anvendelse af det nationale flag.

Nogle lande, herunder Danmark, har en meget vid og bred anvendelse af nationalflaget. Her kan flaget anvendes meget frit, og der er reelt kun en meget svag retlig regulering af flagbrugen herhjemme. De sociale normer for korrekt omgang med flaget er – efter min bedste vurdering – endda under forandring henimod en endnu friere omgang. Ældre generationer af danskere kender nok til de sociale 'regler' om, at Dannebrog ikke skal hænge i flagstangen natten over, at det ved nedtagning ikke må røre jorden, og at man – hvis man går med hat – tager den af, når flaget hejses. Det er min vurdering, at disse konventionelle normer ikke tages

alt for alvorligt længere. Og brud på normerne bliver heller ikke sanktioneret ved fx udelukkelse af sociale fællesskaber o.lign.

Andre nationer opretholder en anderledes strikte omgang med deres nationalflag. Amerikanske skolebørn vil være velkendte med et ritual, hvor de i kor sværger loyalitet til nationens flag (og dermed nationen). Samtidig vejer det amerikanske flag i stor stil på privates boliger, øjensynligt uden de samme konventioner om ikke at hænge ude natten over, som nogle mennesker i Danmark stadig vil opretholde. De sociale adfærdsnormer for omgang med flaget kan oftest begrundes historisk med forskellige udviklinger på det nationale plan. I Danmark har især de to Slesvigske krige i hhv. 1848-50 og 1864, og navnlig tabet af Sønderjylland (frem til genforeningen i 1920) haft betydning for udviklingen af særlige flagskikke.

Som det fremgår, gælder det også her, at nationale skikke og retslig regulering er stærkt varierende kloden over. Skal man sige noget med præcision her, da skal undersøgelsen rettes mod enkeltstående nationer og netop deres regulering og sociale adfærdskodekser.

5. Kan der nævnes eksempler på at et lands flag er blevet skændet (brændt, ødelagt, lagt på jorden og trampet på eller lignende) i et andet land?

Mange nationer har, historisk set, været udsat for, at deres nationale flag er blevet 'skændet' i andre lande. Det at 'skænde' et flag tæller som en protest, oftest mod det pågældende lands førte eller påtænkte politik. Nationer som Israel og USA har ofte fået versioner af deres nationale flag afbrændt, trampet på eller på anden vis skændet som protest mod disse landes ageren på den internationale scene, behandling af nationale mindretal eller besættelse af fremmede territorier. Under den såkaldte Muhammed-krise oplevede også Danmark, at fremstillinger af Dannebrog blev trampet på, ødelagt og brændt af i udlandet som protest mod publiceringen af de oplevet krænkende billeder af den islamiske profet Muhammed, som blev bragt i den danske avis Jyllands-Posten i efteråret 2005.

6. Hvorfor opfattes det af nogen at det er forbundet med negative følelser i form af vrede/skam/vanære at et lands flag bliver brændt af?

'Flagskænding' gennemføres for at vise foragt for den nation, flaget repræsenterer, og givetvis også for at påvirke den skændede nation til at ændre politik/handling. Det er hertil en særlig bagtanke hos udøverne af flagskændinger, at handlingen forventes dels at nå til den pågældende flagnations indbyggers kendskab, dels her at fremkalde særlige følelser (af frustration, vrede, hævn, vanære eller lignende) og dels netop herigennem at kunne lægge pres på den nation, der er genstand for flagskænding, for at ændre adfærd/politik.

Nationale flag er som anført en repræsentation af en bestemt nation, men nationalflaget rummer for mange også en henvisning til denne nations særlige 'værdier'. Det 'forestillede fællesskab', som nationen kan siges at udgøre, udtrykkes netop gennem enkle symboler som nationalflag. Som udtryk for et nationalt forestillet fællesskab, kan nationalflaget vække de samme stærke følelser og loyaliteter, som mennesker knytter til andre for dem betydningsfulde (identitetsgivende) livselementer, såsom religion, kultur, familie, ideologi m.m. Nationen kan for nogle være lige så som meningsgivende og identitetsetablerende som disse former for fællesskab. At skænde et nationalflag kan derfor opleves som et overgreb direkte på den gruppe af mennesker, som føler et særligt tilhørsforhold til det, som flaget symboliserer.

Når flag ikke blot skændes, men brændes, og dermed så at sige ophører med at eksistere, så kan dette – af nogle – opleves som en trussel eller et ønske om, at den symbolske udslettelse, der ligger i at brænde flaget kan udarte til en udslettelse af også de mennesker og af den nation, der repræsenteres af det brændte flag.

På et mere officielt plan – men faktisk med den samme overordnede tankegang – kan flagskænding føre til diplomatiske kriser, hvis det fx opleves, at en nation ikke gør noget eller for lidt for at inddæmme eller tage afstand fra borgernes flagskændinger af andre nationers flag. Flagskændinger af nationalflag er meget forskelligt retsligt reguleret udover kloden.

Der findes ligeledes utallige eksempler på, at grupper indenfor nationen brænder eller på anden vis skænder deres ' eget' flag. Under den amerikanske krig i Vietnam i 1960erne og 1970erne var afbrænding af det amerikanske Stars and Stripes flag en tydelig del af den

indenlandske politiske kritik og protest mod statens krigsførelse. Afbrænding af eget nationalflag – såvel som andre nationers flag – som politisk protest anses i mange lande som omfattet af en universel ytringsfrihed, selvom også dette er retligt reguleret på meget forskellig vis udover klodens nationer.

Torben Kjersgaard Nielsen
Aalborg Universitet – Institut for Politik og Samfund